

Sygn. akt VI ACa 1046/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Aldona Wapińska

Sędziowie: SA Agata Zając (spr.)

SO (del) Marcin Łochowski

Protokolant: protokolant Katarzyna Łopacińska

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2015 roku w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa S. K.

przeciwko (...) S.A. w W.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 13 maja 2014 r.

sygn. akt XVII AmC 41013/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że:

1. oddala powództwo;

2. zasądza od S. K. na rzecz (...) S.A. w W. kwotę 377 zł (trzysta siedemdziesiąt siedem złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. zasądza od S. K. na rzecz (...) S.A. w W. kwotę 870 zł (osiemset siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1046/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 maja 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał pozwanemu (...) S.A. w W. wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „Przelew środków pieniężnych na rachunek wskazany przez organ egzekucyjny w zajęciu egzekucyjnym. Wysokość opłaty – 30 PLN”, nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 600 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu, od której powód S. K. był zwolniony oraz zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt strony pozwanej.

Sąd Okręgowy ustalił, że (...) S.A. prowadzi działalność gospodarczą polegającą m.in. na wykonywaniu czynności bankowych. W ramach tej działalności pozwany opracował wzorzec umowy o nazwie „Tabela prowizji i opłat

bankowych w (...) w Polsce dla osób fizycznych”, którym posługiwał się w dacie wniesienia pozwu zawierający zapis o treści „Przelew środków pieniężnych na rachunek wskazany przez organ egzekucyjny w zajęciu egzekucyjnym. Wysokość opłaty – 30 PLN”.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że kwestionowane postanowienie nie reguluje głównych świadczeń stron.

Dla rozstrzygnięcia kwestii abuzywności zakwestionowanego postanowienia zawartego we wzorcu w ocenie Sądu Okręgowego istotne znaczenie mają normy prawne odnoszące się do zasad prowadzenia postępowania egzekucyjnego oraz wykonywania czynności przez komornika.

Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 770 k.p.c. i art. 39 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji stwierdzając, że jeżeli postępowanie egzekucyjne okaże się skuteczne, wówczas poniesione przez wierzyciela wydatki egzekwowane są od dłużnika i zwracane wierzycielowi.

W ocenie Sądu Okręgowego art. 39 ust. 2 ustawy o komornikach stanowi wprost, że koszty związane z dokonaniem przelewu środków z rachunku dłużnika tj. opłata za przelew stanowią wydatki ponoszone przez komornika. Sąd Okręgowy stwierdził, że na gruncie przedmiotowej sprawy koszty te są automatycznie w chwili dokonania przelewu przenoszone na konsumenta (dłużnika). Takie uregulowanie umowne w ocenie Sądu Okręgowego wprowadza niedozwolony z punktu widzenia treści art. 385¹ § 1 k.c. wyjątek od wskazanych powyżej zasad, który uwzględnia wyłącznie interes prawny i ekonomiczny przedsiębiorcy.

Sąd I instancji stwierdził też, że zgodnie z art. 40 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji komornik może żądać zaliczki na poczet wydatków wymienionych w art. 39 ust. 2 ustawy, w rezultacie przepis ten przesądza, że opłata będąca przedmiotem tego postępowania obciąża przede wszystkim komornika lub wierzyciela, jeżeli jest uiszczana z udzielonej zaliczki.

Brak jest natomiast jakiegokolwiek wskazania, że na tym etapie postępowania winna obarczać dłużnika.

Sąd Okręgowy wskazał też na treść art. 771 k.p.c. stwierdzając, iż jest możliwe, że dłużnik co do zasady zobowiązany do zwrotu kosztów postępowania egzekucyjnego z mocy art. 770 k.p.c. na skutek orzeczenia sądu będzie zwolniony z tego obowiązku, a obciążanie go w takiej sytuacji jakimikolwiek opłatami wyłącznie z woli banku, w którym posiada rachunek stanowi zignorowanie uprawnień konsumenta przyznanych decyzją sądu.

Zdaniem Sądu Okręgowego za sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać postępowanie przedsiębiorcy, który wykorzystując posiadana przewagę kontraktową w sposób nierównomierny rozkłada prawa i obowiązki pomiędzy stronami umowy, a także obciąża słabszą stronę stosunku prawnego nadmiernym ryzykiem gospodarczym związanym z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą.

Sąd Okręgowy uznał, że kwestionowane postanowienie rażąco narusza interesy konsumenta, przede wszystkim te ekonomiczne związane z koniecznością uiszczenia wysokiej opłaty z tytułu realizacji przelewu na skutek zajęcia egzekucyjnego, podczas gdy przepisy prawa wskazują, że nie jest on jeszcze zobowiązany, a także nieekonomiczne, związane z poczuciem braku satysfakcji lub dyskomfortu wywołanego dezorganizacją spowodowaną koniecznością poniesienia dodatkowych opłat oraz wprowadzeniem konsumenta w błąd.

Wobec powyższego w ocenie Sądu Okręgowego kwestionowane postanowienie należało uznać za niedozwolone na podstawie art. 385¹ k.c.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

1. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów – wzorca umownego w sposób dowolny i niewszechstronny, a także niezgodny z zasadą ekonomiki postępowania wyrażoną w art.6 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.;

2. naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. oraz błędną wykładnię art. 39 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zw. z art. 110 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. prawo bankowe.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa, a także zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów zastępstwa radcowskiego w postępowaniu przed sądem I instancji według norm przepisanych i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów sądowych w postępowaniu odwoławczym, w tym zwrotu kosztów zastępstwa radcowskiego według norm przepisanych.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie, mimo iż nie wszystkie podniesione w niej zarzuty należy uznać za trafne.

Przede wszystkim za bezzasadny należy uznać zarzut wadliwości ustaleń faktycznych oraz naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy dokonał bowiem prawidłowych ustaleń faktycznych, ograniczających się do stwierdzenia, że pozwany stosuje wzorzec umowny zawierający kwestionowane postanowienie w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i że przy użyciu tego wzorca zawiera umowy z konsumentami, zaś te ustalenia nie są sporne.

Tym samym Sąd Apelacyjny ustalenia te przyjmuje za własne.

Sformułowany w apelacji zarzut wadliwości ustaleń faktycznych i naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie został w istocie odniesiony do faktów, ale do oceny, czy postanowienie zawarte w stosowanym przez pozwanego wzorcu ma charakter abuzywny. Te kwestie należą zaś do oceny prawnej, a nie do zakresu ustaleń faktycznych. Należy przy tym podkreślić, że dokonując kontroli abstrakcyjnej Sąd nie bada w jaki sposób zawierane przy użyciu wzorca są wykonywane, a jedynie dokonuje hipotetycznego porównania sytuacji konsumenta związanego kwestionowanym postanowieniem i sytuacji, w której postanowienie to nie byłoby dla konsumenta wiążące.

Jak zaś wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy, ani błędu w subsumpcji nie można skutecznie dowodzić przez kwestionowanie prawidłowości dokonanych przez sąd ustaleń faktycznych, ani też zwalczanie prawidłowości ustaleń faktycznych nie może się odbywać za pomocą samego tylko zarzutu naruszenia prawa materialnego (wyroki Sądu Najwyższego: z 20 grudnia 2001 r. V CKN 510/00, Lex nr 53098; z 26 września 2002 r., III CKN 466/00, Lex nr 74408; z 19 kwietnia 2006 r., V CSK35/06, Lex nr 198529, z 21 października 2004 r., V CK 81/04, Lex nr 146340; z 21 listopada 2008 r., V CSK 213/08, Lex nr 558628).

Tym niemniej Sąd Apelacyjny uznał za zasadny zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c.

Art. 385¹ § 1 k.c. jest jednym z przepisów określających granicę swobody umów, zaś celem postępowania niniejszego jest ocena, czy standardowe klauzule umowne zawarte we wzorcu umownym przekraczają zakreślone przez ustawodawcę granice rzetelności kontraktowej twórcy wzorca w zakresie ukształtowania praw i obowiązków konsumenta oraz wyeliminowanie z obrotu określonych postanowień wzorców, co nie oznacza jednak, że stosowanie takich sformułowań jest w ogóle wyłączone w obrocie cywilnoprawnym.

Art. 385¹ § 1 k.c. określa przesłanki uznania zakwestionowanego postanowienia umownego za niedozwolone – postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie, postanowienia umowy nie dotyczą sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron, ukształtowane zakwestionowanym postanowieniem prawa i obowiązki

rażąco naruszają interesy konsumenta oraz pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami, przy czym dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone konieczne jest łączne wystąpienie wszystkich powyższych przesłanek. Wskazany wyżej przepis pozostaje w zgodzie z określeniem klauzuli niedozwolonej zawartym w art. 3 ust. 1 dyrektywy europejskiej nr 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r., zgodnie z którym klauzula jest niedozwolona, gdy naruszając zasadę wzajemnego zaufania powoduje nieuzasadnioną i istotną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta.

Nie ulega wątpliwości, iż spełnione zostały pierwsze dwie przesłanki uznania postanowienia umownego za niedozwolone, gdyż zakwestionowane postanowienie, zawarte w stosowanym przez pozwanego wzorcu umowy, nie było uzgadniane indywidualnie, zaś wzorzec stosowany był przy zawieraniu umów z konsumentami.

Nie ulega też wątpliwości, że kwestionowane postanowienie nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron wynikających z zawarcia umowy prowadzenia rachunku bankowego, dotyczy bowiem jedynie określenia wysokości opłaty pobieranej przez pozwanego od właściciela konta za przelew środków na rachunek wskazany przez organ egzekucyjny w zajęciu egzekucyjnym, zatem postanowienie to podlega ocenie w świetle przepisów art. 385¹ k.c.

Niewątpliwie dla prawidłowej oceny kwestionowanych postanowień wzorca niezbędne jest zdefiniowanie pojęć „sprzeczności z dobrymi obyczajami” i „rażącego naruszenia interesów konsumenta”. W ocenie Sądu Apelacyjnego za rażące naruszenie interesów konsumentów należy uznać sytuację, w której w rażący sposób została naruszona równowaga interesów stron poprzez wykorzystanie przez jedną ze stron swojej przewagi przy układaniu wzorca umowy, przy czym „rażące” oznacza znaczne odchylenie przyjętego uregulowania od zasady uczciwego wyważenia praw i obowiązków. Sprzeczność z dobrymi obyczajami oznacza zaś wykroczenie przeciw uznany w społeczeństwie zasadom moralnym lub przyjętej w obrocie uczciwości, a więc próbę obrony praw strony układającej wzorzec na koszt konsumenta, bez dostatecznego brania pod uwagę jego interesów i bez przyznania mu z tego tytułu wyrównania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że ocena abuzywności postanowień umownych wymaga dokonania przez sąd weryfikacji „przyzwoitości” konkretnej klauzuli, a więc zbadania, czy oceniane postanowienie wzorca jest sprzeczne z ogólnym wzorcem zachowań przedsiębiorców wobec konsumenta. Sąd powinien więc ustalić, jak wyglądałyby obowiązki konsumenta w braku kwestionowanej klauzuli – jeżeli konsument, na podstawie ogólnych przepisów, byłby w lepszej sytuacji, gdyby konkretnego postanowienia wzorca nie było, należy przyjąć, że ma ono charakter abuzywny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2007 r. III SK 21/06 OSNP 2008/11-12/11).

Stosowane przez pozwanego postanowienie zawarte we wzorcu umownym nie jest w ocenie Sądu Apelacyjnego sprzeczne z dobrymi obyczajami, ani też rażąco nie narusza interesów konsumentów, gdyż nałożone na konsumenta obowiązki nie pogarszają jego sytuacji prawnej i nie prowadzą do naruszenia kontraktowej równowagi stron umowy.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko pozwanego, że określona kwestionowanym postanowieniem opłata stanowi wyłącznie kompensatę kosztów ponoszonych przez bank w związku z obsługą rachunku bankowego do którego zostało skierowane zajęcie egzekucyjne i nie stanowi wynagrodzenia banku.

Nie ulega wątpliwości, że kwota stanowiąca wynagrodzenie banku realizującego zajęcie komornicze nie stanowi elementu kosztów postępowania egzekucyjnego, do których należą wyłącznie koszty należne organowi egzekucyjnemu tj. wydatki i opłaty.

Wydatki ponoszone przez komornika w toku postępowania egzekucyjnego zostały wymienione enumeratywnie w treści art. 39 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r. Nr 231 poz. 1376 ze zm.). Do wydatków tych zaliczone są koszty doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym. Chodzi tu o wydatki ponoszone przez komornika jako organ egzekucyjny, a więc o koszty związane z przekazaniem przez komornika wyegzekwowanych środków wierzycielowi w drodze przekazu realizowanego za pośrednictwem poczty lub przelewu z konta, za które czynności komornik, jako przekazujący środki, ponosi stosowne opłaty na rzecz poczty lub banku w którym prowadzony jest rachunek na który wpływają zajęte w toku egzekucji środki. Błędnie jednak Sąd Okręgowy uznaje za wydatki objęte art. 39 ust. 2 pkt 6 ustawy o komornikach

sądowych i egzekucji opłatę należną bankowi za przelew środków z zajętego rachunku bankowego dłużnika na rachunek wskazany przez komornika. Czynność banku jest bowiem związana z obsługą rachunku bankowego i stanowi wynagrodzenie banku należne od posiadacza rachunku, nie zaś należność pobieraną od komornika. Dokonując przelewu środków na rachunek wskazany przez komornika Bank realizuje – w ramach czynności związanych z obsługą rachunku – dyspozycję złożoną przez komornika jako osobę uprawnioną do dysponowania środkami zajętymi w toku postępowania egzekucyjnego, a koszt realizacji takiego przelewu nie stanowi wydatków gotówkowych w rozumieniu art. 39 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

W zakresie wskazanej wyżej opłaty nie mają więc zastosowania przepisy art. 770 i 771 k.p.c.

Nie ma zatem podstaw do uznania, iż obciążenie konsumenta opłatą związaną z realizacją takiego przelewu, której wysokość nie była kwestionowana, prowadzi do rażącego naruszenia interesów konsumenta.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.